

Bożena Bednarek-Michalska

Wykluczenie edukacyjne czy wolny dostęp do edukacji?

Żyjemy w świecie dyskomfortu i dysonansu poznawczego, wynikającego z rewolucji technologicznej, komunikacyjnej, informacyjnej oraz nieustającej zmiany, jaka im towarzyszy. To, co wydawało się w poprzedniej epoce w miarę stabilne (system edukacyjny, dystrybucja i produkcja wiedzy, przemysł wydawniczy czy medialny), dziś rozpada się lub ulega konwergencji. Nie wszyscy dobrze czujemy się w epoce zmian, nie wszyscy ją rozumiemy, a jeśli powoli zaczynamy rozumieć, widzimy, że dotychczasowa kodyfikacja nie przystaje do czasów, wydarzeń, narzędzi i pragnień z nią związanych. Szczególnie dotyczy to edukacji tam, gdzie mamy do czynienia z wymianą zasobów wiedzy.

Technologie informacyjne i Internet stawiają wymagania, ale są wielką szansą. Dla nich i dzięki nim jesteśmy innowacyjni, komunikujemy się sprawniej i coraz częściej otwarcie. Ludzie, którzy z Internetu mądrze i świadomie korzystają, postrzegają go jako obszar poszerzania wiedzy i wolności, w który nie wolno ingerować. W jaki sposób chcą tego obszaru bronić, pokazały bitwy, debaty i protesty przeciwko ACTA.

Z jednej strony znamy zapisy w międzynarodowych konwencjach i deklaracjach, które powinny gwarantować nam bezpłatny dostęp do informacji, wiedzy i edukacji, m.in.:

- Powszechna Deklaracja Praw Człowieka ONZ z 1948 roku,
- Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z 1950 roku¹,
- Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych z 1966 roku².

¹ Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zmianami.

² Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167.

Z drugiej zaś wiemy także, iż sami stworzyliśmy sobie prawo, które w znaczącym stopniu ogranicza te podstawowe wolności, np. prawo o ochronie informacji niejawnych, prawo autorskie, prawo ochrony danych osobowych, baz danych itp.

Jeśli dyskutujemy o edukacji, to jedną z ważniejszych spraw jest w niej dostęp do informacji i zasobów wiedzy. Im szerszy mamy do nich dostęp, tym łatwiej nam się edukować i stawać konkurencyjnymi. Dysonans polega na tym, że przepisy prawne i modele wymiany wiedzy, które zbudowaliśmy w poprzednim wieku, nie sprzyjają zmianom i technologiom. Powstają nowe inicjatywy, nowi twórcy, którzy kreują ogromny zasób informacyjny w Internecie, szeroko dostępny dla wszystkich chcących z niego skorzystać. Zderzają się oni jednak ze starym modelem produkcji i dystrybucji treści (wydawcy, sprzedawcy, producenci, media klasyczne) – co powoduje konflikty interesów. Można to wyraźnie zaobserwować na polskim przykładzie przy wdrażaniu projektu rządowego „Cyfrowa Szkoła”. Wydawcy postanowili bronić *status quo* i iść na wojnę z rządem, który sprzyja społecznym celom, chce realizować zasadę jak najszerszego uczestnictwa w edukacji wszystkich młodych obywateli, wchodzi jednak w dotychczasowe pola działania firm komercyjnych, co wzbudza ich protest. Czyj interes wygra? Społeczny czy komercyjny? Na ile to zależy od determinacji nas wszystkich?

Do tego dysonansu spowodowanego pojawieniem się nowych technologii dochodzą jeszcze wszelakiego rodzaju wykluczenia niesprzyjające edukacji. Jednym z nich jest wykluczenie cyfro-

we, zamykające drogę do edukacji, z którym wal­kę podjął właśnie rząd polski w projekcie „Cyfrowa Szkoła”.

Wykluczenie społeczne i cyfrowe

Wykluczenie społeczne to inaczej marginali­zacja w życiu społecznym, szczególnie w swoim otoczeniu. Jest to brak pozytywnych relacji społecznych sprzyjających edukowaniu, komunikacji i wymianie wiedzy. Wykluczenie może się odby­wać na poziomie pojedynczej jednostki, ale i całych grup, a także państw czy regionów świata. Przyczyn takiego wykluczenia może być wiele, ale najpoważniejsze to bieda i brak perspektyw jej niwelowania. W przypadku wykluczenia cyfrowego, które ma największy wpływ na dzisiejszą edukację, mówi się zwykle o niedostatku:

- finansowym – brak pieniędzy na narzędzia i kształcenie,
- technicznym – brak dostępu do infrastruktury i narzędzi telekomunikacyjnych,
- kompetencyjnym – brak umiejętności i wiedzy, by wykorzystać potencjał epoki cyfrowej,
- mentalnościowym – negatywne podejście do nowinek technicznych, strach przed ich przy­swojeniem.

Na część z tych wykluczeń państwo ma wpływ i może im zaradzić, doprowadzając Internet do każdej wsi czy szkoły, zaopatrując uczniów w darmo­we podręczniki, edukując za darmo, ale wiele z nich wynika z uwarunkowań, na które państwo nie ma wpływu.

Jednym z remediów na zmniejszanie wykluczenia cyfrowego jest budowanie otwartej infrastruktury informacyjnej i Otwartych Zasobów Edukacyjnych. Mają one dać wszystkim chcącym się uczyć – darmowe i wolne narzędzia oraz materiały, które są kosztowne, co często zamyka drogę do podnoszenia poziomu edukacji i wykształcenia. Tak zaprogramowany jest projekt „Cyfrowa Szkoła”. Czym są Otwarte Zasoby Edukacyjne i co warto o nich wiedzieć?

Definicja Otwartych Zasobów Edukacyjnych (OZE)

Podobnie jak w przypadku zasobów nauko­wych *open access*, nie ma jednej standardowej

definicji Otwartych Zasobów Edukacyjnych (*Open Educational Resources*, OER), ale możemy przyjąć definicję *OER Commons* z projektu *The Institute for the Study of Knowledge Management in Education* (ISKME), która jest najszerzej stosowa­na:

Otwarte Zasoby Edukacyjne (OZE) są to materiały, które mogą być swobodnie bez opłat wykorzystane i przetwarzane do nauczania czy uczenia się. Otwarte Zasoby Edukacyjne różnią się od innych zasobów tym, że nauczyciel może je wykorzystać, ponieważ zostały oznaczone licencjami niewyłącznymi. Znaczą to, że autorzy lub organizacje właściciele tych materiałów zachowują tylko niektóre prawa autorskie majątkowe, jeśli w ogóle. Dla niektórych zasobów to oznacza, że można je pobrać i podzielić się nimi z kolegami i studentami. Dla innych, że można je pobrać, edytować, przetworzyć i upowszechnić jako zremiksowaną pracę. OZE są często upowszechnione na wolnych licencjach Creative Commons lub GNU, które bardzo konkretnie określają, co wolno z nimi robić.

Termin „Otwarte Zasoby Edukacyjne” (OZE) wprowadzono po raz pierwszy na konferencji zorganizowanej przez UNESCO w roku 2000 i był promowany w kontekście zapewnienia na skalę globalną swobodnego dostępu do edukacji oraz zasobów edukacyjnych. Ważne jest raczej, by pamiętać, że termin „zasoby” nie oznacza jedynie treści, ale obejmuje (wg OECD, 2007)⁴ trzy istotne elementy powiązane ze sobą:

1. materiały edukacyjne (treści): pełne kursy, moduły, obiekty cyfrowe, całe kolekcje, czasopi­smo itp.,
2. narzędzia: oprogramowanie wspierające nauczanie, użytkowanie, udostępnianie, przechowywanie treści, przeszukiwanie i organiza­cję zasobu, systemy zarządzania treścią i nauczaniem, narzędzia społecznościowe itp.,
3. zasady implementacji zasobów: przez zasto­sowanie licencji prawnoautorskich, narzędzi promujących otwarte opublikowanie materia­łów, dobrych praktyk, wysokiej jakości stan­dardów.

Pojęcie „otwartości” opiera się na założeniu, że wiedza powinna być szeroko rozpowszechnia­na przez Internet na rzecz globalnej społeczno­ści. Dwa najistotniejsze aspekty otwartości to:

1. dostęp do zasobów bez ograniczeń technicz­nych oraz prawnych (*open access*),
2. dostęp do zasobów bezpłatny (*free of charge*).

³ *OER Commons*. About, <http://www.oercommons.org/about>

⁴ *Giving Knowledge for Free: the Emergence of Open Educational Resources*. Centre for educational research and innovation, OECD Publishing, Paris 2007, <http://tinyurl.com/62hxx6>

O otwartości można mówić w kontekście społecznym lub technicznym. W tym pierwszym otwartość ma dawać korzyści społeczeństwu w podnoszeniu poziomu swojej wiedzy. W technicznym aspekcie oznacza dostęp do kodu źródłowego lub standardów. Najwyższym poziomem otwartości jest prawo do wprowadzania zmian, przetwarzania zasobów i dodawania nowych. Większość istniejących inicjatyw oferuje najbardziej podstawowy poziom otwartości – co oznacza „bez kosztów”, ale to nie znaczy „bez warunków”. Zawsze trzeba spełniać jakieś warunki i ich przestrzegać.

Poniżej przedstawione są trzy poziomy otwartości:

1. Otwarty model *open access* – swobodny dostęp do zasobów, ale wszystkie prawa zastrzeżone, bez możliwości przerabiania, miksowania. Wykorzystanie tylko w zakresie dozwolonego użytku.
2. Otwarty – na wolnej licencji – nie wszystkie prawa zastrzeżone, ale jakieś warunki postawione. Wykorzystanie tylko w zakresie wskazanym w licencji.
3. Otwarty i wolny – dostęp bez ograniczeń, domena publiczna. Wykorzystanie dowolne, konieczne zaznaczenie autorstwa.

Ruch społeczny OZE

Dla lepszego zrozumienia kontekstu, w jakim powstają OZE, warto zapoznać się z warunkami, które sprzyjały ich narodzeniu. Ruch społeczny OZE nie powstał bowiem w próżni, wyłonił się dzięki wcześniejszym inicjatywom, takim jak:

- *Free Software Movement* (oprogramowanie),
- *Open Source Initiative* (oprogramowanie),
- *Open Access Movement* (nauka),
- *Creative Commons* (prawo),
- *Free Culture Movement* (kultura),
- *Open Educational Resources* OER (edukacja).

Wszystkie te inicjatywy budują nową świadomość społeczną, opartą o współdzielenie się kulturą, dobrami publicznymi, o współtworzenie, wymianę informacji, komunikowanie się na wielu poziomach i w różnych celach. Warto je znać! W tym przypadku globalizacja się sprawdza!

Młodym, ale bardzo dynamicznym ruchem, który wszedł w obszar działań uwalniających materiały i twórczość w sieci, jest Ruch Otwartych Zasobów Edukacyjnych. Wszedł on w sposób naturalny z Ruchu *Open Access*. Zbudowali go ludzie współpracujący ze sobą przy tworzeniu wspólnych, powszechnie dostępnych zasobów edukacyjnych, udostępnianych wraz z prawem do ich dalszego wykorzystywania i adaptacji.

Logo Ruchu w Wikimedia Commons⁵

Nie ma w zasadzie centralnej organizacji grupującej, zarządzającej czy standaryzującej procedury działań, jednak panuje konsensus co do tego, czym są otwarte zasoby edukacyjne, a wielość inicjatyw i ośrodków działających w świecie sprzyja szybkiemu rozwojowi ruchu. Wypracował on Kapsztadzką Deklarację Otwartej Edukacji (*The Cape Town Open Education Declaration*)⁶ oraz rekomendacje UNESCO oraz Rady Europy, które zalecają stosowanie OER do zwalczania cyfrowego wykluczenia i wyrównywania szans edukacyjnych (rekomendacja Rady Europy numer 1836 z 2008 roku)⁷.

Warto w tym miejscu jeszcze raz wyraźnie podkreślić, że powstają także inicjatywy, które poszukują innych obszarów otwarcia, nie tylko dotyczących zasobów. Mówi się dziś o otwartym nauczaniu, otwartej edukacji, otwartych konferencjach, nie jest to tożsame z otwartymi zasobami edukacyjnymi, jest to szersze podejście dydaktyczne, poszukujące możliwości zniesienia wszelkich barier w nauczaniu, mające na celu umożliwienie uczniom czy studentom osiągnięcia sukcesu w systemie edukacyjno-szkoleniowym skoncentrowanym na ich szczególnych potrzebach.

OZE – przypominam – odnoszą się do materiałów edukacyjnych i szkoleniowych udostępnionych zwykle na wolnych licencjach, do technologii i zasad im sprzyjających.

⁵ <http://en.wikipedia.org/wiki/File:OERlogo.svg>

⁶ Deklaracja Kapsztadzka Otwartej Edukacji, http://pl.wikisource.org/wiki/Kapsztadzka_Deklaracja_Otwartej_Edukacji

⁷ *Council of Europe Recommendation 1836 (2008), Realising the full potential of e-learning for education and training*, <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta08/EREC1836.htm>

⁸ <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/access-to-knowledge/open-educational-resources/>

Projekty i organizacje

Bardzo wiele organizacji na świecie wspiera ideę otwierania zasobów edukacji, ale największą z nich jest UNESCO⁸, które chce przede wszystkim stworzyć warunki rozwoju młodemu pokoleniu w krajach rozwijających się. Dlatego wspiera każdy pomysł, który może sprzyjać udostępnianiu wiedzy tam, gdzie nie ma na to pieniędzy, a gdzie może stać się to wolne i darmowe. W tym roku UNESCO zorganizowało kongres OER w Paryżu, na którym powstała Deklaracja Paryska⁹ i rekomendacje dla rządów poszczególnych państw, w jakim kierunku powinno się rozwijać zasoby edukacyjne, szczególnie te finansowane z pieniędzy publicznych. Bardzo duży wkład w rozwój OZE ma też *The William and Flora Hewlett Foundation*¹⁰ – instytucja finansująca ciekawe projekty. Więcej informacji o organizacjach wspierających OZE można znaleźć w Wikipedii¹¹.

Wolna kultura, nauka i edukacja w Polsce tworzy się wolno, ale mamy już kilka organizacji i prywatnych inicjatyw, które działają na rzecz otwierania zasobów różnego typu, przełamywania barier, wyjaśniania zawichości prawnych, są to: Fundacja Nowoczesna Polska, Stowarzyszenie EBIB, ICM UW, AGH, *Creative Commons* Polska, Stowarzyszenie Wikimedia Polska, *Internet Society Poland*, Partia Piratów, Zachęta i inne.

W roku 2008 powstała Koalicja Otwartej Edukacji (koed.org.pl), która jest porozumieniem organizacji pozarządowych i instytucji działających w obszarze edukacji, nauki i kultury. Celem jej działania jest budowanie, promocja i aktywizacja na rzecz otwartych zasobów edukacyjnych rozumianych jako materiały, które są udostępnione w sposób otwarty i gwarantujący ich odbiorcom wolność wykorzystywania i odtworzenia utworu, wolność poznawania dzieła oraz stosowania zawartych w nim informacji, wolność redystrybucji i wolność dystrybucji dzieł pochodnych. Projekty i działania organizacji działających w Koalicji Otwartej Edukacji można śledzić na specjalnie przygotowanych stronach WWW.

Typy zasobów edukacyjnych

W Internecie mamy do czynienia z dużą różnorodnością materiałów edukacyjnych, niektóre z nich są zamknięte, inne otwarte, niektóre są prostymi obiektami cyfrowymi, inne skomplikowanymi strukturami. Teoretycy edukacji próbują je sklasyfikować, ale ta klasyfikacja jest płynna, będzie się z pewnością zmieniała. Poniżej jedna z nich:

1. *Learning Objects* – proste obiekty cyfrowe, takie jak grafiki, prezentacje, filmy,
2. *Digitized Library Collections* – zdigitalizowane zbiory bibliotek cyfrowych,
3. *Encyclopedia* – encyklopedie elektroniczne,
4. *Online Archives* – archiwa różnych zasobów edukacyjnych,
5. *Open Textbooks* – otwarte podręczniki, lektury, sylabusy,
6. *Courseware* – materiały instruktażowe, kursy,
7. *Courses* – otwarte kursy,
8. *Tools* – otwarte narzędzia wspomagające dydaktykę¹².

Wszystkie one mogą być wykorzystane w szkołach różnego poziomu w zależności od formy zajęć, jakie będą z nich czy na nich konstruowane. Istotne jest, gdy znajdzie się dowolny obiekt w sieci, by sprawdzić jego poziom otwartości oraz status prawny. Zwykle otwarte zasoby są oznaczone wyraźnym zapisem lub wolną licencją, które podają warunki, na jakich można z nich korzystać. Najbardziej popularne modele licencji zostały stworzone przez międzynarodową organizację *Creative Commons*, która ma także swoją gałąź w Polsce (creativecommons.pl). Warto znać te licencje i zasady ich stosowania, by móc w pełni wykorzystać otwarte zasoby edukacyjne.

Otwarte obiekty cyfrowe – przykładowe typy OZE

Open Clip Art Library (www.openclipart.org) – serwis grupuje grafiki typu *clip art*, przesłane przez użytkowników do wolnego wykorzystania. Oznaczenie statusu prawnego serwisu: o ile nie wskazano inaczej, zawartość tej strony nie jest zastrzeżona prawnie, jest przekazana na licencji CC0 domena publiczna (*Unless noted, content on*

⁸ *Paris OER Declaration*, UNESCO, Paryż 2012, http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CI/CI/pdf/Events/Paris%20OER%20Declaration_01.pdf

¹⁰ *The William and Flora Hewlett Foundation*, <http://www.hewlett.org/programs/education-program/open-educational-resources>

¹¹ http://en.wikipedia.org/wiki/Open_educational_resources#Institutional_support

¹² Szczegółowa informacja na temat typów otwartych zasobów edukacyjnych znajduje się na stronach *Creative Commons*, zatytułowanych *Different Types of OER Meet Different Needs*, http://wiki.creativecommons.org/Free_to_Learn_Guide/Different_Types_of_OER_Meet_Different_Needs

this site is waived of all copyright and related or neighboring rights under the CC0 PD Dedication).

Open Font Library (openfontlibrary.org) – celem biblioteki *Open Font Library* jest zebranie wolnych czcionek, które można w sposób otwarty wykorzystywać, zmieniać i udostępniać dalej. Oznaczenie statusu prawnego serwisu: o ile nie wskazano inaczej, zawartość tej strony jest publikowana na licencji CC BY-SA – Uznanie autorstwa – Na tych samych warunkach (*Unless otherwise noted, content on this site is published under the Creative Commons Attribution-ShareAlike license*).

Kursy zdalne – przykładowy typ OZE

Na świecie istnieją setki platform wspomagających edukację otwartą, które gromadzą kursy zdalnego nauczania wykorzystywane na różnych poziomach kształcenia – od akademickich po szkolne, w różnych zakresach tematycznych.

Najstarsza i najbardziej znana taka platforma akademicka znajduje się w USA w *Massachusetts Institute of Technology*, a nazywa się *OpenCourseWare* (ocw.mit.edu). Jest wykorzystywana przez nauczycieli z całego świata i stała się wzorcem dla innych tego typu przedsięwzięć. Oznaczenie statusu prawnego serwisu: zawartość serwisu jest dostępna na licencji *Creative Commons* – Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Na tych samych warunkach.

OpenAGH (open.agh.edu.pl) – polski projekt realizowany przez Akademię Górniczo-Hutniczą, która udostępnia polskie kursy w otwartej formule. Status prawny serwisu: Otwarte Zasoby Edukacyjne w portalu Open AGH są dostępne na licencji *Creative Commons* – Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Na tych samych warunkach 3.0 Polska.

We Francji 11 uniwersytetów udostępniło 800 różnego typu zasobów edukacyjnych w ramach projektu *OCW ParisTech* pod nazwą *ParisTech free Knowleges* (graduateschool.paristech.fr/?langue=EN). Status prawny serwisu: wszystkie prawa zastrzeżone, każdy kurs ma swoje oznaczenie ochrony prawnoautorskiej, trzeba kontrolować to w każdym z obiektów pobieranych z tej biblioteki.

W Wielkiej Brytanii znany jest od wielu lat *Open University*, który opracował 600 zdalnych kursów w projekcie *OpenLearn Project* (openlearn.open.ac.uk) i udostępnia je dla każdego. Status prawny serwisu: z wyjątkiem materiałów osób trzecich i oznaczonych inaczej, zawartość tej strony jest udostępniana na licencji *Creative Commons* – Uznanie autorstwa – Na tych samych warunkach 2.0. *OpenLearn* jest zasilany przez szereg narzędzi działających na licencji GNU GPL (*Except for third party materials and otherwise stated, content on this site is made available under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 Licence. OpenLearn is powered by a number of software tools released under the GNU GPL*).

Otwarte podręczniki i lektury – przykładowy typ OZE

Biblioteka internetowa z lekturami szkolnymi *Wolne Lektury* (wolnelektury.pl) to projekt realizowany także przez Fundację Nowoczesna Polska. Działa od 2007 roku i udostępnia w swoich zbiorach teksty lektur szkolnych, które są zalecane do użytku przez MEN i które trafiły już do domeny publicznej, więc nie są związane rygorami prawa autorskiego. Zostały opracowane, opatrzone komentarzami i udostępnione w kilku formatach (html, odt, txt i pdf). Można je bezpłatnie przeglądać, ściągać na swój komputer, a także udostępniać innym. Oznaczenie statusu prawnego serwisu: lektury są dostępne na licencji *Creative Commons* – Uznanie autorstwa.

Otwarte lektury można znaleźć także w bibliotekach cyfrowych. Polskie biblioteki cyfrowe (jest ich teraz około 90) przeszukuje się z jednego miejsca, dzięki wyszukiwarce Federacji Bibliotek Cyfrowych (fbc.pionier.net.pl/owoc). Wszystkie lektury, których czas ochrony upłynął, są zdigitalizowane i dostępne w domenie publicznej (dla wszystkich bez barier), np. proza Żeromskiego czy Sienkiewicza. Oznaczenie statusu prawnego serwisu: w bibliotekach cyfrowych każdy utwór ma oddzielnie oznaczony status, podaje się go w opisie bibliograficznym każdego obiektu cyfrowego. Biblioteki cyfrowe podlegają też dodatkowo ustawie o ochronie baz danych.

Wyszukiwanie OZE

Ponieważ OZE nie mają jednej multiwyszukiwarki konkretnych zasobów edukacyjnych, należy przejrzeć różne portale, spisy, wyszukiwarki zasobów edukacyjnych i wybrać te, które będą

odpowiadały naszym potrzebom zawodowym. Poniżej przedstawiam wybrane serwisy:

1. CURRIKI (www.curriki.org) – znany amerykański portal społecznościowy zasobów edukacyjnych, tworzony przez nauczycieli, rodziców i studentów.
2. *Knowledge Finder* (www.col.org/resources/knowServices/Pages) – narzędzie opracowane w ramach projektu *Commonwealth of Learning* (COL), które wykorzystuje mechanizm Google do wyszukiwania OZE.
3. Jorum (www.jorum.ac.uk) – zbiór zasobów tworzonych przed nauczycieli w Wielkiej Brytanii, rozwijany także dzięki wsparciu JISC.
4. *OER Commons* (www.oercommons.org) – pomaga dotrzeć do ponad 30 000 różnych materiałów edukacyjnych. Porządkuje je tematycznie lub według poziomów nauczania. Jest tworzony przez *Institute for the Study of Knowledge Management in Education* (ISKME) i wspierany przez *William and Flora Hewlett Foundation*.
5. Temoa (www.temoa.info) – portal OZE zawierający nie tylko uporządkowane zasoby edukacyjne, ale i informacje o społecznościach, projektach, ludziach. Jest rozwijany w Meksyku przez *Tecnológico de Monterrey System*.
6. XPERT (xpert.nottingham.ac.uk) – wyszukiwarka zasobów edukacyjnych tworzona na *Nottingham University*, wspierana przez JISC, daje dostęp do 120 000 zasobów.
7. Lista UNESCO (oerwiki.iiep.unesco.org/index.php/Repositories) – pokazuje różne linki do zasobów OER. Jest tworzona przez społeczność działającą przy tej organizacji.
8. *Connexions* – projekt Uniwersytetu Rice (cnx.rice.edu) – baza zawierająca ponad 17 000 obiektów, w tym także lekcje, artykułów i podręczników, które można organizować w kursy.
9. *Eduopedia* (www.educopedia.com.br) – jest to otwarty brazylijski projekt edukacyjny, zawierający materiały do nauczania dzieci.
10. *Khan Academy* (www.khanacademy.org) – biblioteka zasobów edukacyjnych tworzonych przez społeczność studentów. Zawiera ponad 3 000 filmów edukacyjnych.

Więcej wyszukiwarek, portali i zasobów na

stronie PBWORKS (openeducationalresources.pbworks.com/w/page/27045418/Finding%20OERs).

Podsumowanie

Wykluczenie cyfrowe jest niebezpieczne także w Polsce. Może nie dotyczy wielkiego procentu młodzieży, ale dorosłych z pewnością tak. Sam dostęp do Internetu nie wystarczy, by być włączonym w obieg informacji i skorzystać z dostępnych materiałów edukacyjnych, podnieść swój status zawodowy czy choćby społeczny. Potrzebne są umiejętności związane z pozyskiwaniem materiałów, ich selekcją, oceną jakości i wtórnym wykorzystaniem. Jest to wiedza dość skomplikowana nie tylko na poziomie kompetencji, ale i technologii, a co gorsze – prawa autorskiego. Oznacza to, że aby być włączonym, trzeba być wyedukowanym i otwartym na zmiany. Nauczyciele i bibliotekarze mają ogromną rolę do odegrania w tym procesie, a Otwarte Zasoby Edukacyjne mogą im to zadanie ułatwić.

Źródła

1. *OER Commons. About*, dostęp 24.07.12, <http://www.oercommons.org/about>
2. Yuan L., MacNeill S., Kraan W. *Open Educational Resources – Opportunities and Challenges for Higher Education*, CETIS White Paper No. 2008:WP01, <http://publications.cetis.ac.uk/page/4>
3. *Giving Knowledge for Free: the Emergence of Open Educational Resources*, Centre for educational research and innovation, OECD Publishing, Paris 2007, dostęp 24.07.12, <http://tinyurl.com/62hjsx6>
4. *Council of Europe Recommendation 1836 (2008), Realising the full potential of e-learning for education and training*, dostęp 20.07.12, <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta08/EREC1836.htm>
5. *Different Types of OER Meet Different Needs*, dostęp 20.07.12, http://wiki.creativecommons.org/Free_to_Learn_Guide/Different_Types_of_OER_Meet_Different_Needs
6. *Paris OER Declaration. UNESCO, Paryż 2012*, dostęp 22.07.12, http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CI/CI/pdf/Events/Paris%20OER%20Declaration_01.pdf
7. Grodecka K., Śliwowski K. *Przewodnik po otwartych zasobach edukacyjnych*, Warszawskie Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń, KOED, Warszawa 2010, dostęp 20.07.12, <http://kpbk.umk.pl/dlibra/docmetadata?id=54662&from=publication>
8. Lipszyc J. *Otwarta edukacja, edukacja przyszłości*, 2010, dostęp 20.07.12, <http://www.edunews.pl/badania-i-debaty/opinie/1157-otwarta-edukacja-edukacja-przyszlosci>

9. Bednarek-Michalska B. *Otwarta edukacja, nauka i kultura. Podstawowe informacje dla bibliotekarzy i użytkowników bibliotek*, Toruń 2009, dostęp 20.07.12, <http://kpbc.umk.pl/dlibra/docmetadata?id=41492&from=publication>
10. Hofmokl J., Tarkowski A., Bednarek-Michalska B. i in. *Przewodnik po otwartej nauce*, Warszawa 2009, dostęp 20.07.12, <http://kpbc.umk.pl/dlibra/docmetadata?id=44002>
11. Gurell S. *Wprowadzenie do otwartych zasobów edukacyjnych*, Warszawa 2008, dostęp 20.07.12, <http://kpbc.umk.pl/dlibra/docmetadata?id=40051>
12. Baraniuk R. *On open-source learning* (w języku angielskim) [wykład na platformie TED], dostęp 20.07.12, http://www.ted.com/talks/lang/en/richard_baraniuk_on_open_source_learning.html
13. Eggers D. *Pewnego razu w szkole* (w języku polskim) [pogadanka o otwartej szkole na platformie TED], dostęp 20.07.12, http://www.ted.com/talks/lang/en/dave_eggers_makes_his_ted_prize_wish_once_upon_a_school.html
14. *7 Things You Should Know About Open Educational Resources*, EDUCAUSE Learning Initiative, May 2010, dostęp 20.07.12, <http://www.educause.edu/library/resources/7-things-you-should-know-about-open-educational-resources>

Autorka jest zastępcą dyrektora ds. informacji i innowacji Biblioteki Głównej Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu

22 stycznia 2008 roku opublikowana została **Kapsztadzka Deklaracja Otwartej Edukacji**, jeden z kluczowych dokumentów określających cele i metody ruchu OZE.

Deklaracja zachęca nauczycieli, uczniów i studentów z całego świata do udostępniania, tłumaczenia i tzw. wolnego wykorzystywania materiałów edukacyjnych przez Internet – aby uczynić edukację aktualną, łatwiej dostępną i bardziej efektywną.

3 filary Deklaracji:

- **nauczyciele i uczący się** zaangażowani w tworzenie, wykorzystywanie, dostosowywanie do swoich potrzeb oraz ulepszanie otwartych zasobów edukacyjnych
- **otwarte zasoby edukacyjne** publikowane na wolnych licencjach, w formatach zapewniających w praktyce prawa gwarantowane przez licencje, oraz dostępnych na różnorodnych platformach technicznych
- **polityka otwartej edukacji** – organy władzy oraz dyrekcje szkół i uniwersytetów powinny nadać otwartej edukacji najwyższy priorytet.

Deklaracja została przetłumaczona na język polski.